

Funded by
the European Union

Predlog za Politiku #1

NEMIRNE VODE

**Slučaj za
Poboljšanje
Teritorijalnog
Upravljanja oko
Vodnih Resursa**

Promoting Universal
Access to **Clean Water**

Let's do it Peja!

ODRICANJE ODGOVORNOSTI

Ova publikacija je proizvedena kao deo projekta „Promovisanje Univerzalnog Pristupa na Čistu Vodu“, finansirana od Kancelarije Evropske Unije na Kosovu, a sprovodi Let's Do It Peja.

Stavovi, mišljenja i preporuke izraženi u ovoj publikaciji su stavovi autora i ne predstavljaju nužno stavove Kancelarije Evropske unije na Kosovu.

PREDLOG ZA POLITIKU #1:

Nemirne Vode:

SLUČAJ ZA POBOLJŠANJE TERITORIJALNOG UPRAVLJANJA OKO VODNIH RESURSA

Promoting Universal
Access to **Clean Water**

Februar, 2023

SADRŽAJ

<u>REZIME .....</u>	<u>5</u>
<u>1. OSNOVNE INFORMACIJE I METODOLOGIJA .....</u>	<u>7</u>
<u>1.1. OSNOVE PROJEKTA .....</u>	<u>7</u>
<u>1.2. CILJEVI ISRTAZIVANJA, PRISTUP I METODOLOGIJA .....</u>	<u>8</u>
<u>2. NALAZI.....</u>	<u>10</u>
<u>2.1. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA UPRAVLJANJE VODNIM RESURSIMA..</u>	<u>10</u>
<u>2.2. KLJUCNO PREPREKE I IZAZOVI.....</u>	<u>12</u>
<u>3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE .....</u>	<u>19</u>
<u>4. IZVORI ZA DALJE ČITANJE .....</u>	<u>21</u>
<u>ANEKS 1: SPISAK ISPITANIKA.....</u>	<u>22</u>

REZIME

Ovaj sažetak o politici je prvi u nizu od pet koji je objavljen u okviru aktivnosti „Promovisanje Univerzalnog Pristupa na Čistu Vodu“ – projekat koji se finansira od strane Kancelarije Evropske Unije na Kosovu¹, a sprovodi Let's Do it Peja². Tokom tri godine implementacije, projekat će doprineti poboljšanju upravljanja vodnim resursima i obezbediti da većina marginalizovanih grupa bude osnažena i podržana da ostvare svoja prava na pristup čistoj vodi. Njeni glavni rezultati će biti u smislu #monitoringa implementacije Nacionalne Strategije za Vode; #promovisanje rodne ravnopravnosti, učešće, angažovanje zajednica u donošenju odluka u vezi sa vodnim resursima; i #podizanje svesti relevantnih aktera i šire javnosti o važnosti očuvanja vodnih resursa.

Ciljne grupe i krajnji korisnici projekta „Promovisanje Univerzalnog Pristupa na Čistu Vodu“ su lokalne zajednice; lokalne i nacionalne institucije sa nadležnostima za vode; organizacije civilnog društva i medije. Svrha ovih analiza politike je da skrene pažnju donosiocima odluka o prioritetima, potrebama i neophodnim promjenama potrebnim za optimizaciju upravljanja vodnim resursima.

Istraživački rad za ovaj rad obuhvata kvalitativnu procenu situacije, koja se zasniva na stavovima intervjuisanih relevantnih zainteresovanih strana i pregledanih dokumenata. Metodologija koja se sastoji od sekundarnog pregleda literature; polustrukturirani upitnik sa otvorenim pitanjima; i radionica analize zainteresovanih strana koja je usmerena ka analizi čitavog spektra tema i aspekata relevantnih za temu ovog sažetka.

Odabir relevantnih ključnih zainteresovanih strana³ sa kojima smo razgovarali takođe je urađen korišćenjem metodom snowballing efekat. Ovaj pristup omogućava nepristrasnu sekciju ispitanika, a utvrđuje se na osnovu preporuka iz početne grupe ispitanika za koje je identifikovano da predstavljaju različite grupe obuhvaćene istraživanjem. Rad na ovoj publikaciji je obavljen od avgusta do decembra 2022.

Kosovo je zemlja sa ograničenim resursima⁴ pitke vode i suočena sa problemom nedostatka vode. Protekla decenija je bila problematična u nekim delovima Kosova, posebno na istoku i jugo-istoku, gde je tokom letnjih meseci glavni sliv reke Binacka Morava u potpunosti presušio na nekim delovima. Pored značajne suše tokom letnjih meseci, efekti klimatskih promena su

---

¹ www.eeas.europa.eu/delegations/kosovo_en?s=321

² www.ldipeja.org

³ See ANNEX 1: List of Respondents

⁴ [Water Security Outlook for Kosovo](#)

se takođe ispoljili (uglavnom na zapadu Kosova) sa povećanim poplavama i ekstremnim vremenskim događajima, koje su takođe pogoršane ilegalno vađenje šljunka oko rečnih korita. Očekuje se da će se situacija u vezi sa vodnim resursima i pojavom ekstremnih vremenskih događaja pogoršati u predstojećem srednjoročnom periodu.

Upravljanje i zaštita vodnih resursa su zajednička odgovornost mnogih javnih institucija na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Nezavisni regulatori, agencije i ministarstva takođe dele nadležnosti u vezi sa upravljanjem vodama, bilo kao donosioci odluka ili kao organi za sprovođenje zakona. Opštine takođe imaju velike odgovornosti u ovoj oblasti, kako direktno za upravljanje vodnim resursima na svojim teritorijama, tako i indirektno kroz regionalne vodne kompanije, u kojima su deoničari.

Takav složen sistem odgovornosti, institucija i struktura, identifikovan je kao jedan od glavnih uzroka brojnih problema i zabrinutosti u vezi sa upravljanjem vodama. Fragmentiran režim upravljanja vodnim resursima je u samom centru konstantnog prebacivanja krivice između različitih institucija o tome ko je odgovoran za trenutnu situaciju, kao i ko je odgovoran za njeno rešavanje.

Izgleda da postoji opšta saglasnost između relevantnim zainteresovanim stranama koje su intervjuisane da je situacija u vezi sa upravljanjem vodnim resursima zabrinjavajuća, da ne kažemo alarmantna. Međutim, kada su upitani da imenuju institucije odgovorne za rešavanje ovog problema, oni se uglavnom orijentišu prema drugim zainteresovanim stranama i oslobađaju se krivice.

Prvo i najvažnije, imperativ je da se odmah zaustavi nastavak degradacije vodnih resursa. Zaustavljanjem daljeg zagađenja (neobrađenog otpadnih voda i kanalizacije, čvrstog otpada, industrijskog zagađenja i hemikalija u poljoprivredi), kvalitet površinskih voda bi značajno poboljšao u kratkom vremenskom periodu. Potrebno je pronaći održiva rešenja za sprečavanje degradacije vodnih resursa, kao što je postavljanje odvodnih mreža kako bi se sprečilo da čvrsti otpad dospe u tekuće vodene resurse, kako bi se osigurao dugoročni kvalitet vodnih resursa. Identifikacija vodnih resursa za rastuće potrebe stanovništva je još jedan imperativ koji zahteva hitnu pažnju. S obzirom na to da su već sprovedene brojne studije o izvodljivosti izgradnje brana u koritima reka i potoka, naponi treba da budu intenzivirani, a planovi izgradnje treba da budu uskoro sprovedeni.

Trenutno se ulažu značajna sredstva za poboljšanje kvaliteta vode na Kosovu. Sa izgradnjom nekoliko postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, neophodno je da se ulažu naponi i o poboljšanju sprovođenja politika, kako bi se osiguralo da investicije u potpunosti daju efekat.

Ključni strateški dokument o upravljanju vodnim resursima je [Kosovska Državna Strategija za Vode 2017-2036](#), koja sadrži odredbe i mere za zaštitu, čišćenje, očuvanje i odgovorno trošenje vodnih resursa. Od izuzetne je važnosti da ovaj nedavno odobreni dokument bude od početka uspostavljen sa mehanizmima monitoringa i da se redovno obezbeđuje nezavisno izveštavanje o njegovoj primeni. U pogledu uključivanja rodne perspektive, Strategija za Vode ne sadrži rodnu perspektivu i nije zasnovana na rezultatima analize rodnih pitanja, kako je zahtevano Zakonom o rodnoj ravnopravnosti na Kosovu.

U pogledu politika, Kosovo bi trebalo u potpunosti da prenese relevantne direktive EU i obezbedi da se Strategija za Vode sprovodi bez odlaganja. Potrebno je osigurati finansije, s obzirom na to da, kao i mnogi drugi regulisani sektori na Kosovu, upravljanje vodama takođe pati od nedovoljne sposobnosti da se sprovedu zakoni i politike. S obzirom na to da mnoge institucije imaju odgovornosti za sprovođenje vodno-povezanih nadležnosti, sposobnosti za obavljanje tih funkcija su nedovoljne. Slično tome, opštine su odgovorne za osiguravanje pristupa čistoj i sanitarnim vodama, ali sa trenutnim budžetskim kapacitetima, trebalo bi im decenije da mogu da obezbede 100% pokrivenost ovim uslugama.

Kosovo bi trebalo da preduzme preporučene korake, idealno pre nego što ratifikuje Aarhušku Konvenciju⁵, nakon čega može postati predmet tužbi i sporova drugih država potpisnica.

1. OSNOVNE INFORMACIJE I METODOLOGIJA

1.1. Osnove Projekta

Ova analiza politika je proizvedena u okviru projekta "Promovisanje Univerzalnog Pristupa na Čistu Vodu" - trogodišnji projekat ima za cilj povećanje uključenosti civilnog društva u politike koje se odnose na vodnu sigurnost. Cilj je doprineti sledećim ciljevima:

Opšti Cilj je poboljšanje upravljanja vodnim resursima i osiguranje da su najugroženije zajednice osnažene i podržane u ostvarivanju svojih prava na pristup čistoj vodi. U cilju postizanja ovog opšteg cilja,

akcija će se zalagati za postizanje sledećih Posebnih Ciljeva:

SO 1: Nadgledanje implementacije Nacionalne Strategije za Vodu i odlučivanja o korišćenju i upravljanju vodnim resursima;

SO 2: Promovisanje rodne ravnopravnosti, uključivanje zajednica i učešće u odlučivanju o vodnim resursima;

SO 3: Podizanje svesti relevantnih

---

⁵ <https://aarhus.osce.org/about/aarhus-convention>

zainteresovanih strana i javnosti o značaju očuvanja vodnih resursa.

Ciljne grupe i krajnji korisnici projekta "Promovisanje univerzalnog pristupa čistoj vodi" su:

Lokalne zajednice čiji pristup vodi je pogođen razvojnim projektima, kao što su hidroelektrane, stambeni ili industrijski razvoj. Oni će dobiti asistenciju u uključivanju u procesima za donošenje odluka u vezi s vodnim resursima i njihovim izravnim pristupom vodi.

Lokalne i nacionalne institucije odgovorne za implementaciju nacionalne strategije za vode i izdavanje dozvola i licenci privrednim subjektima (regulatornih tela, uprave za rečni sliv). Ministarstvo životne sredine je jedan od ključnih zainteresovanih strana projekta jer je primarni nosilac odgovornosti za zaštitu životne sredine, uključujući i vodu.

Opštine su takođe ključna grupa zainteresovanih strana sa odgovornostima u upravljanju vodama. Pored ključnih

kompetencija u upravljanju vodama, opštine su takođe akcionari regionalnih vodovoda, i stoga su odgovorne za njihov rad.

Civilno društvo i mediji. Organizacije civilnog društva koje su aktivne na temama zaštite životne sredine su prirodni saveznici u ovom poduhvatu. Stvaranje ujedinjenog fronta za zaštitu vodnih resursa je prioritet koji je prepoznat od strane većine aktivnih organizacija civilnog društva.

Ovaj predlog politika je prvi u nizu od pet koji će biti objavljeni o ključnim temama upravljanja vodnim resursima. Svrha ovih publikacija analiza politika za vode je da se pokrene debata o relevantnim temama vezanim za upravljanje vodnim resursima, skrene pažnja donosiocima odluka na prioritete, potrebe i neophodne promene koje su potrebne kako bi se optimizovalo upravljanje ovim vitalnim resursom za život. Istraživanje za ovu publikaciju je uradila kompanija IQ Consulting⁶ koja je specijalizovana za kvalitativna i kvantitativna istraživanja.

1.2. Ciljevi Isrtazivanja, Pristup i Metodologija

Relevancija

Kosovo se već smatra zemljom s ograničenim vodnim resursima, s istočnim dijelovima koji imaju suše i nestašicu vode

tijekom ljetnih mjeseci. Kao takva, sigurnost vode i optimalno upravljanje vodnim resursima jedan su od najvažnijih ekoloških prioriteta na Kosovu, što već

---

⁶ For more information visit: www.iqconsulting.biz/en/?page_id=397

utječe na značajan dio stanovništva. U takvim okolnostima, i s obzirom na očekivano pogoršanje situacije kao rezultat klimatskih promjena i globalnog zatopljenja, LDIP je utvrdio da je od najveće važnosti da civilno društvo budno prati napredak prema provedbi nove strategije i zagovara da svaki građanin ima pristup čistoj vodi kao jednoj od osnovnih ljudskih prava koja uvjetuju život i življenje.

Ciljevi

Glavni ciljevi ovog predloga su identifikacija ključnih pitanja i izazova vezanih za teritorijalno upravljanje vodnim resursima i generisanje diskusija o mogućim rešenjima za prevazilaženje tih izazova.

Analiza takođe ima za cilj identifikovanje kapaciteta i nedostatka resursa među ciljanim auditorijumima i glavnim

subjektima odgovornim za vodne resurse, kako bi se oni adekvatno uzeli u obzir i adresirali. Kroz osnaživanje nosilaca prava i pružalaca usluga, odnosno njihovu sposobnost da zahtevaju i obezbede pravo na pristup vodi, LDIP nastoji da predstavlja najugroženije zajednice pogođene vodnim pitanjima u političkom dijalogu o pitanjima vezanim za vodu.

Pristup i Metodologija

Istraživanje koje je prethodilo ovom objavljivanju prilagodilo je kvalitativni pristup i metodologiju, koja se sastojala od pregleda sekundarne literature, intervjua sa ključnim zainteresovanim stranama i radionice analize zainteresovanih strana, sve s ciljem analiziranja punog spektra tema i aspekata relevantnih za temu ovog kratkog predloga. Prilagođavanje detalja ili usavršavanje metodologije je urađeno u saradnji između LDIP-a i konsultanta, sa ciljem približavanja metodologije i instrumenta što je više moguće predviđenim ciljevima analize.

Izbor relevantnih ključnih zainteresovanih strana⁷ koje su intervjuisane takođe je pažljivo koordiniran između LDIP-a i konsultanta, korišćenjem tehnike "grudve". Ovaj pristup omogućava odabir ispitanika koji je nepristrasan s obzirom na istraživače, a određuje se na osnovu preporuka početne grupe ispitanika identifikovane kao predstavnici različitih zajednica/grupa ciljanih istraživanjem. Rad na ovom izdanju obavljen je u periodu od avgusta do decembra 2022. Glavni zaključci i preporuke u vezi sa efikasnim upravljanjem vodnim resursima, koji proizlaze iz primene ove metodologije, predstavljeni su u narednim odeljcima.

---

⁷ See ANNEX 1: List of Respondents

2. NALAZI

2.1. Pravni i Institucionalni Okvir za Upravljanje Vodnim Resursima

Na Kosovu, najrelevantniji i ključni strateški dokument o upravljanju vodnim resursima je [Državna Strategija Kosova za Vode 2017 - 2036](#). Ova strategija sadrži odredbe i mere za zaštitu, čišćenje, očuvanje i odgovorno trošenje vodnih resursa. S'obzirom da je strategija nedavno usvojena, od velike je važnosti da se osigura mehanizam za praćenje i redovno objektivno izveštavanje o njenom sprovođenju. Takođe, s'obzirom na to da se tokom perioda sprovođenja gradi nekoliko postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda ili ih se stavlja u rad, od suštinskog je značaja da se ulože napor i u unapređenje sprovođenja politike, kako bi se postigli veći sinergijski efekti. Što se tiče uključivanja rodne perspektive, strategija za vodu ne sadrži rodnu perspektivu i ne zasniva se na rezultatima analize rodnih pitanja, što zahteva Kosovski Zakon o Rodnoj Ravnopravnosti.

Najrelevantniji zakon za teme/sektore koje obuhvata akcija je [Zakon br. 04/L-147 o Vodama Kosova](#). Ostali zakoni koji su

takođe relevantni za sprovođenje Akcije na teritoriji Kosova uključuju:

[Zakon br. 02/L-79 o Hidro-Meteorološkim Aktivnostima](#), koji reguliše hidro-meteorološke radove i njihovo kompletiranje;

[Zakon br. 02/L-78 o Javnom Zdravlju](#), koji Nacionalnom institutu za Javno Zdravlje dodeljuje odgovornost za praćenje kvaliteta vode za piće.

[Zakon br. 03/L-086 o Regulisanju Vodnih Usluga](#) koji takođe sadrži odredbe za Kancelariju za regulisanje voda i otpadnih voda i [Javna Preduzeća za Vodne Usluge](#);

[Zakon br. 02/L-9 za Navodnjavanje Obradivog Zemljišta](#).

[Nacionalna Strategija za Životnu Sredinu i Akcioni Plan](#), koji su predviđeni za obnovu, takođe su relevantni za Akciju. Prema [Kosovskim Vodnim Statistikama 2016-2017](#)⁸ objavljenim od strane [Kosovske Agencije za Statistiku](#), procenjeno je da je od 2016 godine oko 89,59% stanovništva Kosova snabdeveno vodom za piće iz javnih sistema koje upravljaju regionalna vodna preduzeća, iako zakoni u ovoj oblasti

---

⁸ Report : <https://ask.rks.gov.net/media/4074/water-statistics-2017-2.pdf>

nisu nužno nedovoljni za upravljanje vodnim resursima, njihova primena u praksi je otežana zbog nejasnoća i neodređenosti u administrativnim uputstvima za njihovu primenu ili blagonaklonosti nadležnih organa koji su zaduženi za njihovu primenu.

Postoji potreba za merama koje bi uskladile politike vode i otpadnih voda sa EU Acquis Communautaire, tačnije sa [Direktivom 2000/60/EC Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju okvira za zajedničko delovanje Zajednice u oblasti politike voda \(Vodna direktiva\)](#). U tu svrhu, administrativna uputstva za gore navedene zakone treba ponovo razmotriti kako bi bila usaglašena sa Vodnim Direktivama. Ostali relevantni pravni akti uključuju (Acquis): [Direktivu o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda \(91/271/EEC\)](#), [Direktivu o kvalitetu vode za ljudsku potrošnju \(98/83/EC\)](#), [Direktivu o zaštiti voda od zagađenja nitratima iz poljoprivrednih izvora \(91/676/EEC\)](#); [Direktivu o upravljanju kvalitetom vode za kupanje i stavljanju van snage \(2006/7/EC\)](#); [Direktivu](#)

[o standardima za zaštitu životne sredine u oblasti politike voda \(2008/105 EC\)](#); [Direktivu o tehničkim specifikacijama za hemijsku analizu i praćenje stanja vode \(2009/90 EC\)](#).

Na nivou zajednica, lokalne vlasti i civilno društvo već sprovode aktivnosti usklađene sa ciljevima ovog projekta. Njihovo prisustvo na terenu olakšava usklađivanje politika i prakse u okviru jedinstvenog okvira za upravljanje vodama na lokalnom nivou. Stoga je uloga civilnog društva od presudnog značaja za postizanje ekološke održivosti, efikasnog korišćenja resursa i povećanje kohezije između oblasti u zemlji.

To je posebno važno imajući u vidu ograničene kapacitete i stručnost sa kojima se suočavaju posebno manje opštine.

Od 2016. godine, [Kosovski Sporazum o Stabilizaciji i Pidruživanju sa EU](#) se primenjuje, sa ciljem poboljšanja životne sredine. Iako je pravni okvir poboljšan i prve inicijative su pokrenute, otpad ostaje jedan od najznačajnijih izazova zemlje, što rezultira jakom potrebom da se uključe građani i transformišu lokalne prakse.

2.2. Ključne Prepreke i Izazovi

Neka područja Kosova tokom letnjih perioda potpuno se osuše, što ostavlja lokalne zajednice zavisne od isporuka vode od lokalnih vlasti za svoje osnovne potrebe. Nivoi nekih akumulacionih jezera poput Badovca⁹ takođe pokazuju zabrinjavajuće nivoe tokom vrućih sezona, što je u nekoliko navrata zahtevalo da se voda pumpa iz jezera Ujmani/Gazivoda kako bi se zadovoljile potrebe tokom leta. Organizacija UN za Vode navodi da kada teritorija povuče 25% ili više svojih obnovljivih izvora slatke vode, kaže se da je "ugrožena vodom"¹⁰.

S obzirom na to da se očekuje da će efekti klimatskih promena vremenom postajati gori, a njihova manifestacija kroz ekstremne vremenske događaje će se povećavati kako po učestalosti tako i po intenzitetu, krajnje je vreme da kosovske institucije povećaju napore u osiguravanju dugoročne vodne sigurnosti. Prema jednom od ključnih informanata, neki scenariji o klimatskim promenama predviđaju smanjenje dostupnosti vode za 20% do 2040-2050¹¹.

Slika 1. Jezero Badovci tokom sezonske suše

---

⁹ <https://fakteplus.net/kosova-vuan-per-rezerva-ujore-ne-batlave-e-badovc-niveli-eshte-9-metra-nen-piken-maksimale/>

¹⁰ UN Water. Water Scarcity. Available at: <https://www.unwater.org/water-facts/water-scarcity>

¹¹ Interview with Member of Inter-Ministerial Committee.

Univerzalni pristup čistoj vodi je jedan od najvažnijih ciljeva održivog razvoja, koji i danas uzrokuje raseljavanje miliona muškaraca i žena širom sveta. Ključne odgovornosti za razvoj novih izvora vode pripadaju Ministarstvu Zaštite Životne Sredine, Prostornog Planiranja i Infrastrukture (Autoritet za Sliv Reke) ali i Ministarstvu Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja; Ministarstvu Ekonomije; Ministarstvu Finansija, Rada i Transfera; Interministrarskom Savetu za Vodu.

Strukturni izazovi upravljanja vodom i otpadnim vodama utkani su u lokalne i regionalne aktere, ali primarna odgovornost leži na opštinama, kao primarnim nosiocima odgovornosti za upravljanje vodom i otpadnim vodama. Neki od glavnih izazova koji su identifikovani uključuju:

Trenutno, javna komunalna preduzeća koja nude usluge vodosnabdevanja i upravljanja otpadnim vodama imaju zastarelu opremu i infrastrukturu, nepotpunu pokrivenost mreže, teškoće u naplati naknada za usluge i suočavaju se sa niskom svesti građana i preduzeća o odgovornom korišćenju vode. Ta preduzeća nemaju potrebnu infrastrukturu ili osoblje za sprovođenje politika odgovornog korišćenja vode, a kao rezultat toga, često građani koriste pitku vodu za baštovanstvo ili poljoprivredu, dok preduzeća poput

autopraonica ili drugih preduzeća sa visokom potrošnjom vode takođe troše velike količine vode.

Nemogućnost naplate dugova i ograničene opcije koje imaju za njihovo naplaćivanje (s obzirom da je voda važan resurs za život), oslabile su njihovu sposobnost da ulažu u rješavanje prioriteta, proširivanje i poboljšanje svojih usluga. Većina investicija u mrežu se obavlja ili od strane samih opština ili putem donacija od centralne vlade. Kako su većina prioriteta vezana za temu vode, identifikacija potrebnog finansiranja je postala ključni problem mnogih velikih investicionih projekata koji čekaju da budu realizovani.

Nedostatak kapaciteta za preuzimanje zakonskih nadležnosti također je prepoznat kao ključni problem u pravilnom upravljanju vodnim resursima. Nelegalne deponije čvrstog otpada duž obala rijeka i drugih vodnih resursa (akumulacijskih jezera) su čest prizor i među aktivnim su zagađivačima vodnih resursa. Većina opština na Kosovu nema potrebne kapacitete da kontroliše obale rijeka koje teku na njihovom teritoriju. Slično tome, regionalni pružiocu usluga vode i kanalizacije nemaju kapacitete da kontrolišu nelegalne priključke, zloupotrebu vode i druge aspekte koji su važni za poboljšanje njihovog performansa.

Inspekcije na različitim nivoima takođe nedostaju radnu snagu da bi mogli da sprovedu puni spektar svojih nadležnosti i funkcija u teritoriji koju pokrivaju.

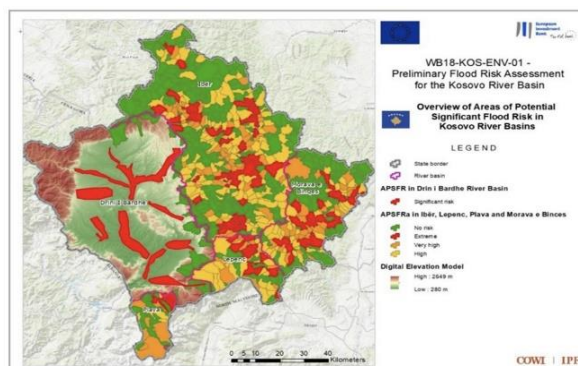
To je dovelo do pojave ilegalnih građevinskih projekata oko zaštićenih vodnih resursa ili lokacija prirodnog naslijeđa (kao što su: Bifurkacioni, Beli Drim, Vodopadi Miruse, itd.), nad kojima postoji male kontrole nad onim što se ispušta u ove resurse. Čak i kada postoje kapaciteti, druge strukturne probleme sprečavaju njihovo korišćenje. Primer takvih problema su, nedostatak jasnoće u zoniranju duž vodnih resursa. Ponekad nejasne granice opština ili promjenjive korita rijeka koja su identifikovana kao teškoće, ali i jasno označavanje zona oko zaštićenih vodnih resursa, čine sprovođenje zakona nemogućim čak i kada su jasno unutar granica jedne opštine.

Nedostatak jasnih oznaka za označavanje zona oko zaštićenih vodnih resursa čini sprovođenje zadataka određenih institucija prilično nemogućim.

U 2013, doneta je nacionalna odluka o određivanju zaštitnih mera za 16 vodnih izvora na Kosovu kao zaštićenih područja, ali nedostaje sprovođenje.

Korišćenje vodnih resursa je još jedan izazov i prioritet koji je prepoznat. Primarna odgovornost za ovaj prioritet leži na Upravu Rečnog Sliva - RBDA. Prema relevantnim akterima koji se intervjuisani, i prema Zakonu 04/L-147, Komercijalno Korišćenje Vodnih Resursa treba da bude dato pod koncesijom kroz javne i transparentne procese.

Trenutna praksa dodele vodnih dozvola treba da se promeni kako bi se osiguralo da se svi vodni resursi pravilno koriste.

Slika 2. Preliminarna procena rizika od poplava za reke Kosova

Upravljanje poplavama i njihovim posledicama takođe je prepoznato kao prioritet koji zahteva hitnu pažnju, jer se često ponavlja i prouzrokuje godišnju štetu. Da bi se rešio ovaj problem, Ministarstvo Zaštite Životne Sredine, Prostornog Planiranja i Infrastrukture razvilo je plan procene rizika od poplava radi identifikacije područja koja su u opasnosti od poplava i razvoja strategija za ublažavanje tih rizika, kako je prikazano u tabeli.

Uprkos povećanom broju i intenzitetu ekstremnih vremenskih događaja, veruje se da bi pravilne mere ublažavanja mogle minimalizovati, ako ne i potpuno eliminisati posledice tih događaja. Ovaj problem je takođe direktno povezan sa ilegalnom eksploatacijom šljunka i erozijom zemlje oko rečnih korita i akumulacionih jezera. Glavne odgovornosti za suočavanje sa ovim izazovom leže na RBDA, Opštinama, MAFRD-u, a konačno i na Agenciji za Upravljanje Vanrednim Situacijama.

Zagađenje vodnih resursa takođe predstavlja veliku brigu. Ilegalna deponovanja¹² uz rečna korita, tokom sezona velikih padavina i snegova, koje se ispiru povećanim nivoom vode, postaju

zabrinjavajući izvor morskog otpada. Najnoviji događaji poplava doneli su slike masivnih gomila koje su isprane vodom.

Nedostatak odvojene mreže za podzemne vode i kanalizacioni sistem takođe je prepoznat kao glavna prepreka koja zahteva značajna ulaganja da bi se rešila.

Većina sistema za odvod podzemnih voda u Kosovu ispušta se u iste kolektore kao i kanalizacija, što čini njihovo zajedničko tretiranje problematičnijim, skupljim i manje efikasnim. To je takođe prepoznato kao glavna prepreka za maksimiziranje instaliranih (i planiranih) kapaciteta postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, koja se trenutno grade širom Kosova.

Sličnog karaktera je i pitanje ispuštanja otpadnih voda u reke i potoke bez prethodnog filtriranja ili tretiranja.

U tu svrhu, u australijskom gradu Kwinana, identifikovana je pristupačna, praktična i jednostavna rešenja za smanjenje / eliminisanje problema čvrstog otpada u izvorima reka koji potiču iz kanalizacionog sistema / odvoda, gde su jednostavne mreže za odvodnju instalirane po relativno niskoj ceni i lako se održavaju.

---

¹² [See map of illegal landfill of Municipality of Gjakova, a contribution of Let's Do IT Peja!, available at: \[https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=\]\(https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1drCpai3CEIJ_oOnMG9j4pv8JY0Gmo8Ko&ll=42.388847214394175%2C20.442819595336903&z=11&fbclid=IwAR030GZfXGzstlXa2VAwE7MDPPA6tstSl2SXVnACR32sfyOckdnQTP-SJeI\)](https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1drCpai3CEIJ_oOnMG9j4pv8JY0Gmo8Ko&ll=42.388847214394175%2C20.442819595336903&z=11&fbclid=IwAR030GZfXGzstlXa2VAwE7MDPPA6tstSl2SXVnACR32sfyOckdnQTP-SJeI)

[1drCpai3CEIJ_oOnMG9j4pv8JY0Gmo8Ko&ll=42.388847214394175%2C20.442819595336903&z=11&fbclid=IwAR030GZfXGzstlXa2VAwE7MDPPA6tstSl2SXVnACR32sfyOckdnQTP-SJeI](https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1drCpai3CEIJ_oOnMG9j4pv8JY0Gmo8Ko&ll=42.388847214394175%2C20.442819595336903&z=11&fbclid=IwAR030GZfXGzstlXa2VAwE7MDPPA6tstSl2SXVnACR32sfyOckdnQTP-SJeI)

Takva rešenja su takođe moguća i preporučljiva na Kosovu, jer osim što su ekonomična za rešavanje problema čvrstog otpada, zahtevaju samo alokaciju resursa od strane regionalnih vodovodnih

kompanija za njihovo periodično čišćenje. Slika dva ispod prikazuje ove jednostavne sisteme za sprečavanje čvrstog otpada koji su laki za izgradnju i korišćenje.

Slika 3. Jezero Ujman/Gazivode poplave 2023 (gradjanki doprinos)

Slika 4. Drenazne mreze u Australiju

Planiranje je još jedan aspekt koji zahteva intenzivirane napore u vezi sa upravljanjem vodnim resursima. Zakašnjenja u završetku pravne infrastrukture i prenošenje direktiva EU kroz administrativne instrukcije sprečavaju bilo kakve značajne napore u zaštiti vodnih resursa. Ova zakašnjenja su takođe prepoznata kao uzrok nedostatka planova upravljanja rečnim koritima, što je zakonska obaveza. Ovi dokumenti bi služili za usklađivanje mera i programa na teritorijama opština i razvoj izvodljivih planova za razvoj i zaštitu vodnih resursa. RBDA je primarno odgovorno telo za razvoj planova upravljanja slivovima reka, ali njihov razvoj bi trebalo da bude inkluzivan, konsultativan i uključuje sve relevantne aktere. U suprotnom, nedostajće im potrebno vlasništvo među relevantnim akterima i neće biti primenjivi u praksi.

Nedostatak visoko stručnih ekspertiza i ljudskih resursa neophodan je na svim nivoima, s'obzirom da se institucije koje su odgovorne za razvoj i sprovođenje vodnih politika suočavaju sa ovim izazovom.

Nedostatak stručnosti u vezi sa vodom i upravljanjem vodama na nivou Kosovskog Parlamenta, koji je odgovoran za donošenje zakonodavstva i praćenje strategije i plana akcije, predstavlja veliki nedostatak. Slično tome, nedostatak stručnosti o vodama unutar Kabineta

Ministarstva Zaštite Životne Sredine takođe je veliki nedostatak kapaciteta. Potrebe za razvojem kapaciteta relevantnih aktera trebalo bi povećati kako kroz obuku kratkoročnog uticaja, tako i kroz dugoročnu posvećenost razvijanju akademskih, istraživačkih i inženjerskih kapaciteta koji će biti traženi u budućnosti.

Jedan mogući pristup povećanju interesovanja za profesije koje se odnose na upravljanje vodama, a koje su u opadanju, jeste kroz šemu stipendiranja u javnim univerzitetima, kao i u inostranstvu (za specijalizacije koje se ne nude lokalno).

Na primer, u Kosovu ne postoji stručnost koja bi bila sposobna da proceni ekološku štetu nastalu razvojnim projektom, sa ili bez namere operatera / preduzeća / građanina koji je prouzrokovao štetu. Iako zakoni predviđaju da štete/odštetu koju duguju počinitelji uključuju i štetu po životnu sredinu, biološku raznovrsnost i ekosisteme, bez stručnosti za procenu takvog uticaja, one ostaju van kazni koje izdaju kosovski sudovi.

Uključivanje rodne perspektive i ucesca je još jedan aspekt koji zahteva pažnju prilikom rešavanja problema u vezi sa upravljanjem vodama. Prvo i osnovno, sektor je profesionalno dominiran muškarcima, kroz dugačak popis

zainteresovanih strana sa kompetencijama koje se odnose na upravljanje vodama. Prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti, jednakost predstavljanja žena i muškaraca u vodnom sektoru treba da bude tretirana kao prioritet. To je posebno važno za pozicije odlučivanja kao što su odbori i vrhovni menadžment.

Drugo, potrebe žena i drugih marginalizovanih grupa (uključujući nevećinske zajednice, osobe sa invaliditetom, decu i mlade i druge ugrožene grupe) retko se uzimaju u obzir

prilikom donošenja odluka ili planiranja investicija, iako predstavljaju neke od najviše pogođenih (i pozitivno i negativno) grupa u vezi sa pitanjima koja se odnose na vodu. Slično tome, lokalne zajednice nisu bile adekvatno konsultovane pre dodele dozvola za hidroelektrane, što je kasnije oduzela vodu tim zajednicama za potrebe poljoprivrede, što je izazvalo nezadovoljstvo među njima. Uključivanje marginalizovanih grupa, među kojima su i žene na Kosovu, takođe je jedno od tri osnovna načela Zelenog Sporazuma (# niko ne sme biti izostavljen).

3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Kao što je navedeno u prethodnim odeljcima, izazovi u obezbeđivanju efektivnog upravljanja vodnim resursima i dugoročne sigurnosti za stanovništvo Kosova zahtevaju mnoštvo napora i investicija usmerenih ka ovoj prioritetnoj oblasti. Osnivanje Međuministarskog komiteta za vode smatra se pozitivnom merom za usklađivanje napora različitih aktera i institucija sa nadležnostima u sektoru, ali i za efektivno praćenje sprovođenja strategije i akcionog plana, koji uključuju mere i akcije širokog spektra entiteta. Međutim, ostaje da se vidi da li će međuministarski komitet moći efektivno da obavlja svoju ulogu, posebno s obzirom na fragmentiranu prirodu sektora, suprotne interese i prioritete, kao i periodičnu prirodu njegovog rada (u poređenju sa telom koje bi bilo zaduženo za usklađivanje pitanja na stalnoj osnovi).

U obezbeđivanju pristupa čistoj vodi, prioritetna oblast je pre svega razvoj mini brana na potocima i izvorima, kao i izgradnja novih akumulacionih rezervoara koji će zadovoljiti trenutne i buduće potrebe zemlje.

Vodna bezbednost treba da se tretira kao najviši nacionalni prioritet, jer nedostatak akcije može imati štetne socijalne i ekonomske efekte, kao i proizvesti razorne demografske i populacione pokrete.

Investicije u infrastrukturu koja se tiče vodne bezbednosti treba da budu umnožene ako se žele ostvariti ciljevi univerzalnog pristupa čistoj vodi i sanitarnim uslovima. Kao što vodna strategija ukazuje, pored povećanih javnih investicija, predviđene su dodatne investicije donatora i privatnog sektora kako bi se adresirale prioritete u vodnom sektoru u periodu obuhvaćenom dokumentom. Međutim, kako bi se maksimalizovala efikasnost i efektivnost ulaganja u postizanju željenih rezultata, investicije (bez obzira na izvor finansiranja) treba da budu međusobno usklađene i sinergetične. Istraživanje podzemnih vodnih resursa u dubinu i njihovo posledično korišćenje za osiguravanje univerzalnog pristupa čistoj vodi je takođe visok prioritet. Do sada nedostatak istraživačkih napora je učinio nemogućim korišćenje podzemnih vodnih resursa. Još jedan izazov u osiguravanju bržih rezultata u vezi s upravljanjem vodama je **fragmentirana institucionalna scena s nadležnostima u upravljanju vodama**. Iako koordinacija ulaganja ima svoje izazove, operacije na terenu su mnogo problematičnije. To je posebno istinito u vezi s praćenjem, kontrolom, inspekcijom i zaštitom vodnih resursa koji su po zakonu javno vlasništvo. Nedostatak regulatornih i opštinskih planova zoniranja, nedostatak kontrole i obilježavanja oko

zaštićenih vodnih resursa su ilustracija takvog problema koordinacije, što je dovelo do značajnog uništavanja vodnih resursa i prirodnih naslijeđa koji su nepovratno uništeni. Zaštita postojećih čistih vodenih resursa i čišćenje onih koji mogu biti tretirani/obnovljeni u svoje prethodno zagađeno stanje zahteva zajedničku akciju i mobilizaciju kako javnih/državnih tako i civilnih društava i zajednica koje ih dele. U tu svrhu, potrebni su obimni naponi u podizanju svesti i uključivanju javnosti u masovne kampanje čišćenja, gde se kroz **niz restaurativnih akcija obnavlja prirodna ravnoteža gde god je to moguće**. Treba istaći da se korišćenje prirodnih mera za obnovu ekosistema kao što je na primer povećanje populacije

dabrova radi obnavljanja rečnih korita i sprečavanja erozije treba promovisati i dati prioritet.

U pogledu boljeg upravljanja rezervoarima za piće, trebaju se odmah razviti jasni planski dokumenti i infrastruktura za teritorijalno i zonsko upravljanje kako bi se sprečilo njihovo dalje propadanje.

Iako potpuna prenosiva EU direktiva izostaje zbog malih izmena u podzakonskim aktima, praktična koordinacija na terenu između aktera ostaje izazovna, uglavnom zbog nedostatka relevantnih dokumenata i regulatornih procesa za koje određene institucije imaju isključiva zakonska prava.

4. IZVORI ZA DALJE ČITANJE

Spisak bibliografije

Administrativno uputstvo, MSPP-br.15/2017 o kriterijumima za određivanje zona sanitarne zaštite za vodne resurse, 2017. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=15796>

WSRA-Godišnji izveštaj 2018- <http://vvv.arru-rks.org/en/publikimet/414/raportet-e-performances/414>Strategija za vode Kosova 2017-2036: http://kepweb.org/wp-content/uploads/2019/11/F_KEP_D8.01.01_Water_Strategy_final-ENG.pdf

Zakon br. 03/L-039 o posebnim zaštitnim zonama – dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2529>

Zakon br. 04/I-147 za vode Kosova, Službeni list Republike Kosovo, 2013.: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=8659>

EU Natura 2000 mreža zaštićenih područja - dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/natura-2000/the-natura-2000-protected-areas-network>.

MESPI/KEPA – Izveštaj o stanju voda u Republici Kosovo, Priština 2020 dostupan na albanskom na: https://ammk-rks.net/assets/cms/uploads/files/Dokumente%202022/Shqip_WEB_uji.pdf

Agencija za statistiku Kosova 2019: <https://ask.rks-gov.net/media/4074/water-statistics-2017-2.pdf>

Program monitoringa površinskih i podzemnih voda 2014-2015, MSPP, datum: 26. 03.2014, br. SP1451/14.

ANNEX 1: SPISAK ISPITANIKA

#	Organizacije/Institucije
1	Uprava rečnog sliva i odeljenje za vode (MESPI)
2	Direkcija za javne usluge, Opština Peć
3	Opština Priština / Djakovica / Gnjilane
4	Regionalne vodovodne kompanije
5	Ured za otpad i vodu
6	Podrška projektu za vodu i kanalizaciju
7	SKAT projekat IVRM-K
9	Balkanska istraživačka Izvestajna mreža
10	Kosovska agencija za zaštitu životne sredine
11	Let's Do It Peja
12	Reporter i životne sredine

**Funded by
the European Union**

**Promoting Universal
Access to Clean Water**

Ovaj publikacija je proizvedena kao dio projekta "Promovisanje Univerzalnog Pristupa na Čistu Vodu", koji je finansiran od strane Kancelarije Evropske Unije na Kosovu, a sprovodi ga organizacija Let's Do It Peja.

Pogledi, mišljenja i preporuke iznesene u ovoj publikaciji su autorska djela i ne predstavljaju nužno stavove Kancelarije Evropske Unije na Kosovu.

Let's Do It Peja
Address: Shtëpia e Kulturës, kati III
30000, Pejë, Kosovë
Email: letsdoitpeja@gmail.com
Tel:+383 49 124 548